

СТРУКТУРА ТРУДОВИХ ПРАВ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Ковалюмнус Елла Леонідівна,
суддя Апеляційного суду Донецької області

Трудовими правами суддів в Україні є обумовлені людською природою, скореговані засадою незалежності судової влади та концепцією гідної праці на державній службі, передбачені законодавством й гарантовані державою можливості судді задовольняти свої законні інтереси у сфері праці в якості працівника з особливим статусом. Отже, ці права є складним соціально-правовим феноменом, що має свою структуру, котра виявляється у переліку відповідних прав суддів.

У межах цієї наукової розвідки зробимо спробу з'ясувати цю структуру. При цьому попередньо зазначимо, що на сьогоднішній день у трудовому законодавстві не міститься чіткого переліку відповідних прав працівників. На вказані проблеми вже звертали увагу й вітчизняні учені. Зокрема, В. М. Андріїв критикує обмеженість переліку трудових прав в законодавстві й вказує на потребу його гармонійного розширення [1, с. 9]. У свою чергу Є. А. Третяков вважає, що «вичерпний перелік» трудових прав працівників повинен бути закріпленим вже у рамках нового Трудового кодексу України [2, с. 145], а В. В. Андріїв та І. І. Шамшина констатують фактичну неможливість окреслити в кодифікованому законодавчому акті про працю вичерпний перелік трудових прав, що не підлягав би подальшому розширеному тлумаченню [3, с. 70; 4, с. 1102]. Разом із тим, І. І. Шамшина все ж таки визнає необхідність того, щоби «законодавець закріпив основні трудові права працівника у сучасних ринкових умовах» [4, с. 1102]. Погоджуючись із І. І. Шамшиною зазначимо, що її зауваження є також застосовними також щодо необхідності закріплення у чинному законодавстві вичерпного переліку основних трудових прав суддів (приймаючи до уваги те, що права суддів, закріплені у частинах 1-5

ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не відображають реального обсягу основних трудових прав суддів у відповідності до змісту їх правового статусу).

Додатково ускладнює окреслену проблему той акт, що серед науковців наразі відсутня спільна думка про перелік трудових прав і про їх універсальну класифікацію. Однак, аналіз наукової літератури дозволяє дійти висновку, що найбільш досконало розкриває структуру трудових прав та класифікує ці права вітчизняний науковець М. І. Іншин, котрий приділив вирішенню цієї проблеми достатньо широку увагу. Зокрема, провідний юрист-трудолик доходить думки, що трудові права можна поділити на види залежно від: 1) характеру повноважень трудові права поділяються на: виробничі; економічні; соціальні; громадянські; 2) правового статусу власника цих прав: загальні; спеціальні; 3) етапу трудових відносин: під час прийняття на роботу, у процесі перебігу трудових відносин й під час звільнення; 4) різновиду юридичної відповідальності: перспективноюридичні; негативноюридичні; 5) регламентуючої галузі права: конституційні; трудові тощо; 5) особливостей правового регулювання: ті, що регулюються однією галуззю права; такі, що регулюються двома і більше галуззями права [5, с. 251-252]. Зважаючи на наукові напрацювання М. І. Іншина, доходимо думки, що трудові права суддів складають загальні та спеціальні трудові права. Враховуючи вказане, а також позиції вітчизняних науковців стосовно переліку прав суддів (серед яких: О. А. Калашник, В. М. Кравчук, С. С. Лаптев, С. Р. Леськів, О. М. Овчаренко, І. В. Пивовар, Д. Ю. Шпенюв та інші науковці), доходимо думки, що комплекс трудових прав суддів в Україні можна окреслити в якості системи прав, якою охоплено:

1. Основні трудові права судді (загальні трудові права працівників). До цієї групи прав належать трудові права: 1) «порушення яких завдаватиме істотної економічної, соціальної, фізичної, моральної, майнової та іншої шкоди працівнику або ж створюватиме обґрунтовану загрозу завдання такої шкоди»; 2) які є «елементом правового статусу працівника», а отже – властиві для

всіх осіб, що працюють за трудовими договорами (контрактами), й не мають виключення у своєму поширенні щодо суддів, хоча й можуть змістовно та/або формально корегуватись особливими завданнями та функціями судді. До таких прав, приймаючи до уваги підходи учених до розуміння основних трудових прав працівників, а також особливості корегування цих прав завданнями та функціями судді в Україні, можемо віднести: 1) право на трудову діяльність судді, вільну від будь-якого неправомірного впливу; 2) право судді не бути примушеним до роботи, яка підриває незалежність судової влади та ігнорує принцип верховенства права; 3) право судді на справедливі, безпечні та здорові (узгоджені із концепцією гідної праці) умови праці; 4) право судді на повагу до його гідності та ділову репутацію; 5) право судді на отримання суддівської винагороди; 6) право судді на відпочинок; 7) право судді на рівне ставлення у питаннях службово-трудої діяльності; 8) право судді на професійний та особистісний розвиток; 9) право судді на захист від незаконного звільнення; 10) право судді на припинення трудових правовідносин (за власним бажанням); 11) право судді на захист своїх трудових прав, у тому числі в суді. Слід зробити застереження, що вказаний перелік не претендує на вичерпність (такі права взагалі не можна вважати такими, що мають кількісні межі, зокрема, й за рахунок стрімкого розвитку наукової думки про права людини у сфері праці).

2. Особливі трудові права судді. До цієї групи прав належать трудові права: 1) порушення яких обумовлюватиме істотну шкоду не лише ідеї забезпеченню гідної праці суддів, але й самостійності трудової діяльності судді, незалежності суду; 2) що є властивими виключно для працівників, які за своїм спеціальним трудово-правовим статусом є суддями.

Зазначимо, що ученими вже робились спроби виокремити особливі права суддів. Наприклад, до групи службових прав суддів, на думку О. А. Калашник, слід відносити: «право вимагати створення і забезпечення необхідних умов для здійснення професійної діяльності, право на суддівський індемнітет, право на

стабільність посадового становища, право на кар'єру, право на додаткову оплачувану відпустку, право на відставку» [6, с. 98]. При цьому, слід мати на увазі, що перелік відповідних прав безпосереднім чином окреслено у ч. 5 ст. 48, ч. 2 ст. 54, частинах 2-5 ст. 56, ст. 116, 145 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: 1) право судді на незмінюваність; 2) право судді на повагу до його посади; 3) право судді на участь в суддівському самоврядуванні; 4) право судді на утворювання громадських об'єднань, участь в них з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня; 5) право судді на набуття членства національних, міжнародних асоціацій (інших організацій), котрі захищають інтереси суддів, утверджують авторитет судової влади у суспільстві або ж приймають розвитку юридичної професії та науки; 6) право судді на підвищення свого професійного рівня та на проходження професійної підготовки; 7) право судді поєднувати свою діяльність, здійснюючи викладацьку, наукову чи творчу роботу; 8) право судді звільнитись з посади за його заявою про відставку; 9) право судді на припинення відставки.

Отже, з викладеного випливає, що трудові права суддів є явищем, забезпечення та захист якого обумовлює не лише належний рівень соціальної безпеки суддів, але й сприяє незалежності судової влади, мінімізує можливість загострення соціального напруження в українському суспільстві. При цьому, з огляду на той факт, що питання стану захисту трудових прав працівників в Україні залишається вкрай негативним [7, с. 130], а трудові права суддів зазнають масштабних порушень вже досить тривалий час, убачається необхідність у формуванні актуальної наукової думки про недопущення звуження трудових і соціальних прав працівників, а особливо працівників, які мають правовий статус суддів. Вказане є питанням, якому доцільно приділити досить широку увагу юристів-трудоваків з тим, щоби виробити ґрунтовні рекомендації щодо вдосконалення правового механізму захисту трудових і соціальних прав суддів у процесі наступної судово-правової реформи.

Список використаних джерел:

1. Андріїв В. М. Правові основи закріплення трудових прав в Україні. *Наукові записки ХЕПУ. Серія : Право.* 2009. № 1 (7). С. 5-12.
2. Третьяков Є. А. Значення трудових прав у системі основних прав людини і громадянина. *Право та інновації.* 2016. № 4. С. 145-149.
3. Андріїв В. В. Природний характер трудових прав працівників. *Право України.* 2007. № 4. С. 67-70.
4. Шамшина І. І. Проблеми регулювання основних трудових прав працівника. *Форум права.* 2011. № 1. С. 1102-1109.
5. Іншин М. І. Права працівників. Проблеми та шляхи вдосконалення. *Митна справа.* 2015. № 3 (99), Ч. 2. С. 249-255.
6. Калашник О. А. Правовий статус місцевих загальних судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2016. 231 с.
7. Іншин М. І. Захист трудових прав працівників: аналіз законодавства. *Вісник Запорізького національного університету. Серія : Юридичні науки.* 2015. № 2, Ч. 2. С. 129-133.